

УДК 342.4(73+44)"17"

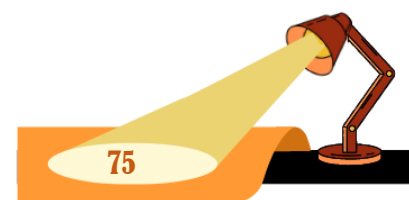
[https://doi.org/10.52058/3041-1254-2026-1\(23\)-75-85](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2026-1(23)-75-85)

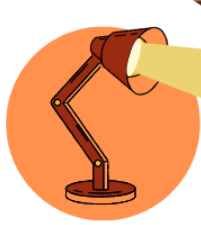
Вовк Юрій Євгенович кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри богослов'я та соціально-гуманітарних дисциплін Навчально-наукового інституту права та гуманітарних наук, Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне, <https://orcid.org/0000-0002-2102-8120>

НАРОДНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ ЯК ЗАСАДНИЧИЙ ПРИНЦИП КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА: ДОСВІД США ТА ФРАНЦІЇ КІНЦЯ XVIII СТОЛІТТЯ

Анотація. Стаття присвячена аналізу еволюції концепції народного суверенітету у другій половині XVIII століття, коли під впливом ідей Просвітництва відбулося радикальне переосмислення природи влади та її легітимності. Американська революція трансформувала філософські положення Дж. Локка про природні права та суспільний договір у практичну політичну доктрину, закріплену в Декларації незалежності 1776 року та Конституції 1787 року. Важливим новаторським кроком стало проголошення народу безпосереднім суб'єктом влади, що відображено у формулі «We the People», а також створення системи представництва й стримувань і противаг, яка забезпечила баланс між демократичними ідеалами та стабільністю державного управління. У працях Дж. Медісона та А. Гамільтона було розроблено концепції взаємного контролю гілок влади («амбіції повинні стримувати амбіції») та сильної, але контрольованої виконавчої влади, що стали інтелектуальним підґрунтям американського конституціоналізму.

Французька революція надала принципу народного суверенітету більш радикального та емоційного характеру, закріпивши його у Декларації прав людини і громадянина 1789 року, де нація визнається джерелом влади, а рівність - ключовим політичним і соціальним принципом. Спільними рисами американського та французького досвіду є визнання народу носієм верховної влади, відмова від монархічної легітимації та утвердження природних прав як основи політичного порядку. Водночас відмінності полягають у способах реалізації: американська модель має прагматично-інституційний характер, орієнтований на створення стабільної системи представницького врядування, тоді як французька - революційно-радикальний, спрямований на докорінну трансформацію суспільних відносин. У результаті обидві революції заклали підвалини сучасного демократичного конституціоналізму, де народний суверенітет перетворюється з абстрактної ідеї на фундаментальний правовий принцип, що визначає легітимність влади та нові моделі державності.

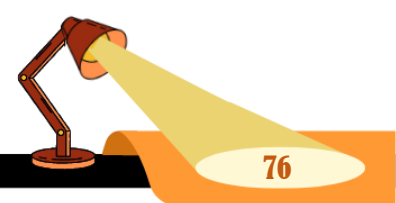
Ключові слова: народний суверенітет, Просвітництво, Американська революція, Французька революція, Декларація незалежності, Конституція США, Декларація прав людини і громадянина, конституціоналізм, політична рівність.

Vovk Yuriy Yevhenovych Candidate of Law, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Theology and Social and Humanitarian Disciplines of the Educational and Scientific Institute of Law and Humanities, National University of Water Management and Environmental Management, Rivne, <https://orcid.org/0000-0002-2102-8120>

POPULAR SOVEREIGNTY AS A FUNDAMENTAL PRINCIPLE OF CONSTITUTIONAL LAW: THE EXPERIENCE OF THE UNITED STATES AND FRANCE IN THE LATE 18th CENTURY

Abstract. The article analyzes the evolution of the concept of popular sovereignty in the second half of the eighteenth century, when Enlightenment ideas led to a radical rethinking of the nature and legitimacy of power. The American Revolution transformed John Locke's philosophical principles of natural rights and the social contract into a practical political doctrine, enshrined in the Declaration of Independence of 1776 and the Constitution of 1787. A key innovation was the proclamation of the people as the direct subject of authority, expressed in the formula "We the People," together with the creation of a representative system and checks and balances that ensured equilibrium between democratic ideals and governmental stability. In the works of James Madison and Alexander Hamilton, the concepts of mutual control among the branches of government ("ambition must be made to counteract ambition") and a strong but accountable executive power were developed, forming the intellectual foundation of American constitutionalism.

The French Revolution, in turn, gave the principle of popular sovereignty a more radical and emotional character, enshrining it in the Declaration of the Rights of Man and of the Citizen of 1789, where the nation is recognized as the source of authority and equality is emphasized as a central political and social principle. Common features of the American and French experiences include the recognition of the people as the bearer of supreme power, the rejection of monarchical legitimacy, and the affirmation of natural rights as the basis of political order. At the same time, the differences lie in the modes of realization: the American model is pragmatic and institutional, oriented toward building a stable system of representative governance, whereas the French model is revolutionary and radical, aimed at a profound transformation of social relations. As a result, both revolutions laid the foundations of modern democratic constitutionalism, in which popular sovereignty is transformed from an abstract philosophical idea into a fundamental legal principle that defines the legitimacy of power and new models of statehood.

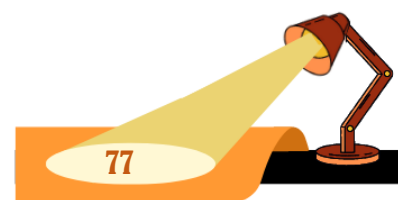

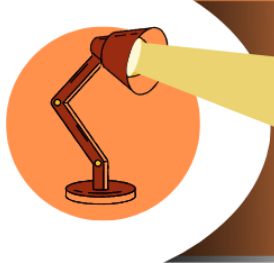
Keywords: popular sovereignty, Enlightenment, American Revolution, French Revolution, Declaration of Independence, U.S. Constitution, Declaration of the Rights of Man and of the Citizen, constitutionalism, checks and balances, republicanism, political equality

Постановка проблеми. Концепція народного суверенітету стала одним із ключових принципів політико-правової думки доби Просвітництва та революцій XVIII століття. Її теоретичне обґрунтування та практичне закріплення в конституційних актах США та Франції визначили новий етап розвитку конституціоналізму, заклавши підвалини сучасних демократичних систем. Проте у науковій літературі досі існують дискусії щодо: по-перше, різних інтерпретацій «народного суверенітету» у працях Ж.-Ж. Руссо, Дж. Медісона та А. Гамільтона; по-друге, особливостей правового закріплення цієї концепції у Декларації незалежності США (1776), Конституції США (1787) та Декларації прав людини і громадянина (1789); по-третє, відмінностей між американською та французькою моделями реалізації народного суверенітету, що вплинули на подальший розвиток конституційного права в Європі та світі.

Актуальність проблеми зумовлена тим, що принцип народного суверенітету й сьогодні залишається фундаментом легітимності державної влади, визначає межі її здійснення та забезпечує баланс між правами громадян і владними інститутами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковий інтерес до еволюції концепції народного суверенітету відображений низьці праць. Зокрема, наприклад, Я. Богів Я. [13] авторка акцентує увагу на методологічних підходах до вивчення народного суверенітету, підкреслюючи необхідність поєднання історико-правового та сучасного конституційного аналізу. Її праця актуальна тим, що пропонує інструменти для систематизації різних концепцій суверенітету й показує, як вони можуть бути застосовані у сучасних умовах демократичного розвитку України; О. Щербанюк [14], у монографії, здійснює фокус уваги на витоки концепції народного суверенітету у працях мислителів Просвітництва та її трансформацію в американському конституціоналізмі. Актуальність полягає у тому, що автор демонструє зв'язок між класичними теоріями та сучасними моделями державності, що важливо для порівняльних досліджень; Ж. Дерріда [12] аналізує парадокси демократії та суверенітету, вводячи концепт «демократії, що завжди попереду». Це актуально для сучасних досліджень, адже підкреслює відкритий і незавершений характер демократичних процесів та проблеми легітимності влади; К. Фрідріх[4] розглядає теорію та практику конституційного врядування в Європі та Америці, акцентуючи на інституційних механізмах реалізації народного суверенітету. Її актуальність полягає у порівняльному аналізі моделей демократії, що дозволяє оцінити ефективність різних форм конституціоналізму.

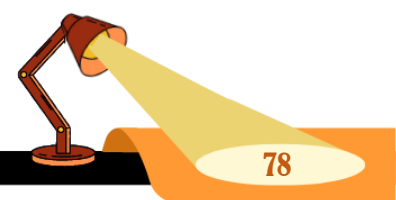
Ці дослідження разом формують багатовимірне бачення народного суверенітету: від історико-філософських витоків (О. Щербанюк, Локк, Руссо) та методологічних підходів (Я. Богів) до сучасних критичних інтерпретацій (Ж. Дерріда) й інституційних практик (К. Фрідріх). Їхня актуальність полягає у можливості поєднати класичні концепції з сучасними викликами демократії та конституціоналізму.

Метою статті є комплексний аналіз трансформації концепції народного суверенітету та специфіки її нормативного закріплення у ключових актах - Декларації незалежності США (1776), Конституції США (1787) та Декларації прав людини і громадянина (1789). У межах цього аналізу передбачається виявлення як спільних рис, так і відмінних тенденцій, що визначили їхній вплив на подальший розвиток конституційної доктрини та практики.

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи еволюцію концепції народного суверенітету, насамперед слід наголосити на тому, що в другій половині XVIII століття вона отримує завершене філософське та політико-правове формулювання під безпосереднім впливом ідей Просвітництва, що сприяли переосмисленню джерел та природи влади. В епоху, коли традиційна монархічна модель легітимації, заснована на «божественному праві королів», усе більше втрачала довіру і сприймалася як анахронізм, мислителі - Дж. Локк, Ш.-Л. Монтеск'є, Ж.-Ж. Руссо [8] - сформулювали принципи, що підкреслювали свободу особи, природний характер її прав та похідність влади від народної волі.

Від Дж. Локка [6] американські революціонери успадковують передусім уявлення про природні права людини, які не можуть бути дарованими державою, оскільки належать кожному індивіду від народження, та концепт суспільного договору, що визначає владу як результат добровільної згоди керованих. Локк [6] наполягав на тому, що коли уряд порушує цей договір, народ не тільки має право, а й обов'язок чинити опір тиранії. Саме ці положення стають інтелектуальним підґрунтям Декларації незалежності США [3], яка у 1776 році перетворила філософські ідеї на політичну доктрину, здатну обґрунтувати розрив колоній із Британською короною й одночасно надати революції моральну і правову легітимацію.

У вступній частині Декларації незалежності Т. Джефферсон формулює ключову тезу про те, що «уряди встановлюються серед людей, черпаючи свою справедливу владу із згоди керованих» [3]. Цим положенням ідея народного суверенітету набуває не лише теоретичного, а й практично-політичного виміру, стаючи аргументом на користь легітимності проголошення незалежності. Водночас мова Декларації навмисно універсалізована: Джефферсон апелює не лише до американських колоністів, а й до «всіх народів», які мають невід'ємне право змінювати політичну форму правління у випадку, коли вона перетворюється на загрозу їхнім природним правам. У цьому простежується нова

парадигма політичної суб'єктності, відповідно до якої народ постає не як підлеглий монарха, а як першоджерело влади, що має остаточне слово у визначенні державного устрою.

Дослідник Гордон Стюарт Вуд [11], зауважує те, що американська революція була не лише боротьбою за незалежність, а й глибоким інтелектуальним процесом, у ході якого початкові ідеї свободи, народного суверенітету та антимонархізму трансформувалися у прагматичні концепції конституційного врядування; центральним стало поняття республіки як системи, що ґрунтується на добротності громадян і балансі інтересів, яке поступово еволюціонувало у складну конституційну модель, а напруження між радикальними демократичними ідеалами та потребою стабільного управління знайшло свій компроміс у Конституції 1787 року.

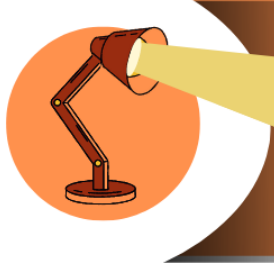
Таким чином, США дійсно виступають новаторами у трансформації концепції «народного суверенітету» з абстрактної філософської концепції на практичний політичний принцип, який згодом буде інституційно закріплений у Конституції 1787 року [1]. У ширшому контексті ця подія знаменує народження модерного конституціоналізму, у центрі якого перебуває не монарх, не династія і навіть не парламент, а народ як безпосередній носій верховної влади.

Слід підкреслити, що символічне та концептуальне значення має вже сама преамбула Конституції США [3], яка відкривається фразою «We the People» - «Ми, народ». Ці слова, що стали однією з найвідоміших формул у світовій конституційній історії, фактично перевизначили джерело політичної влади, відкидаючи спадкову легітимацію монарха та засновані на традиції привілеї. Дослідник американського республіканізму Гордон Стюарт Вуд [11] наголошує, що вперше в історії саме народ, а не монарх, парламент чи еліта, проголошується суб'єктом, який «ухвалює та встановлює» основний закон. Така формула не лише містить декларативний зміст, а й характеризує новий тип політичного мислення, у якому народ не є пасивною масою підданих, а дієвим учасником заснування державної влади. Народ виступає джерелом суверенітету не лише філософськи, як у працях Дж. Локка [6] чи Ж.Ж.Руссо [8], а й юридично, оскільки саме він, за логікою Конституції, є автором конституційної волі й остаточним арбітром у питаннях легітимності влади.

Водночас американський варіант народного суверенітету, попри свою принципову новаційність, має помірковано-елітарний характер. Це означає, що народ не здійснює владу безпосередньо, а делегує її у руки представників, обраних на виборах, причому механізм представництва є структурно складним і багаторівневим. Творці Конституції свідомо уникають ідеї прямої демократії, яку вони вважали можливою причиною нестабільності й «тиранії більшості».

Тому формування влади відбувається через систему виборних органів, у якій палата представників обирається напряму, сенат - непрямо (принаймні до

1913 року), президент - через виборчу колегію, а судді Верховного суду взагалі призначаються. Усе це створює складну конфігурацію, що поєднує народний суверенітет із професійним державним управлінням [5].

Зауважимо також, що концепція суверенітету в США будується на створенні сильної федеральної влади, покликаної забезпечити єдність держави, яка до того існувала у вигляді конфедерації зі слабкими центральними інституціями. Проте ця влада одразу ж обмежена жорсткою системою стримувань і противаг. Поділ влади на законодавчу, виконавчу та судову не просто визначає окремі гілки державної влади, а слугує інструментом контролю їх одна над одною.

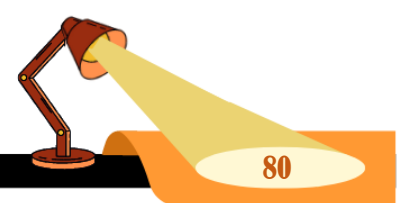
У «Федералісті № 51» Джеймс Медісон [7] пояснює, що внутрішня структура уряду має бути такою, аби кожна гілка влади отримувала достатні засоби для захисту власних повноважень і водночас могла обмежувати інші. Він наголошує: «амбіції повинні стримувати амбіції», адже людська природа схильна до прагнення влади, і саме ці прагнення слід використати як механізм рівноваги. Завдяки взаємному контролю законодавчої, виконавчої та судової гілок влади жодна з них не може узурпувати надмірну силу, навіть якщо формально спирається на підтримку виборців.

Таким чином, народний суверенітет перестає бути лише абстрактним принципом і перетворюється на практичний механізм свободи. Система стримувань і противаг, яку описує Медісон, гарантує, що права меншості не будуть порушені більшістю, а політична рівновага зберігатиметься завдяки інституційним бар'єрам. Це забезпечує не лише стабільність державного устрою, а й реальне втілення демократичних цінностей у щоденному функціонуванні влади.

А. Гамільтон [5] формує концепцію сильної, але контрольованої виконавчої влади, яка є необхідною для стабільності та безпеки держави. У «Федералісті № 70» Александр Гамільтон доводить, що сильна й енергійна виконавча влада є необхідною умовою стабільності держави. Він підкреслює, що єдність у виконавчій гілці влади забезпечує швидкість ухвалення рішень, узгодженість політики та запобігає внутрішнім суперечкам. На його думку, лише один президент, а не колегіальний орган, може діяти рішуче й брати на себе відповідальність у кризових ситуаціях, особливо у сфері зовнішньої політики та оборони.

Водночас Гамільтон [5] наголошує, що концентрація виконавчої влади в одній особі не означає тиранії, адже вона обмежена Конституцією, законами та системою стримувань і противаг. Сильний президент, за його баченням, не лише гарантує ефективність управління, а й створює прозору систему відповідальності: народ може чітко визначити, хто відповідає за успіхи чи помилки. Таким чином, формує концепцію енергійного, але контрольованого лідера, здатного забезпечити безпеку та добробут держави.

Таким чином, американська модель ґрунтується на переконанні, що народ реалізує свою верховну владу не шляхом постійного прямого втручання у

політичний процес, а через створення інституцій, достатньо сильних, щоб діяти, і достатньо обмежених, щоб не зловживати владою. Саме це поєднання сили й обмеження стає визначальною рисою американського конституціоналізму та однією з головних відмінностей американського розуміння народного суверенітету від французького революційного варіанту.

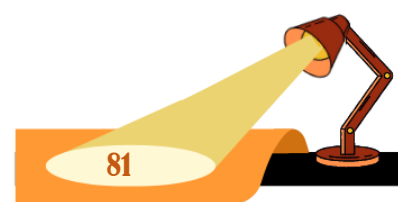
Розглянемо інший варіант формування народного суверенітету, який формувався під впливом Французької революції. Французьке утвердження народного суверенітету набуло іншого виміру - воно було більш радикальним і насиченим емоційним пафосом. Ухвалена в умовах революційного піднесення Декларація прав людини і громадянина 1789 року закріпила ключове положення: «джерело суверенітету нації полягає, по суті, у самій нації» [2].

На відміну від американської Декларації, що акцентує на особистих природних правах і погодженості влади з народною волею, у документі Декларація прав людини і громадянина [2], ухвалена в умовах Французької революції, відбулось закріплення нової концепції суспільного устрою, заснованої на принципах свободи та рівності. Було проголошено, що всі люди народжуються і залишаються вільними та рівними у правах, а невід'ємними правами є свобода, власність, безпека та опір гнобленню. Джерелом суверенітету визнається нація, а закон визначається як вираз загальної волі, який має бути однаковим для всіх і захищати як більшість, так і меншість.

Документ також утвердив фундаментальні гарантії громадянських свобод: свободу висловлювань і друку, презумпцію невинуватості, пропорційність покарання та недоторканність власності, яка може бути обмежена лише заради суспільної користі й за справедливу компенсацію. Таким чином, Декларація стала не лише символом революційного пафосу, а й практичним правовим актом, що визначив основи демократичного суспільства та вплинув на подальший розвиток конституційного права в Європі й світі.

У книзі *Rogues: Two Essays on Reason* Жак Дерріда [12] аналізує парадокси демократії та суверенітету, наголошуючи, що демократія не є завершеним станом, а постійним процесом - «демократією, яка завжди ще попереду». Він показує, що суверенітет містить внутрішнє протиріччя: прагнення до абсолютної влади поєднується з необхідністю її обмеження демократичними принципами. Образ «rogues» використовується для критики політичних режимів, які прикриваються демократичними гаслами, але фактично узурпують владу.

Дерріда також розглядає роль «розуму» у політиці, підкреслюючи, що він може бути як інструментом легітимації влади, так і засобом її критики та деконструкції. Він ставить під сумнів універсалістські претензії правових і політичних систем, наголошуючи на їхній історичній та культурній обумовленості. Таким чином, праця окреслює напруження між ідеалами свободи й рівності та реальною практикою влади, пропонуючи бачення демократії як

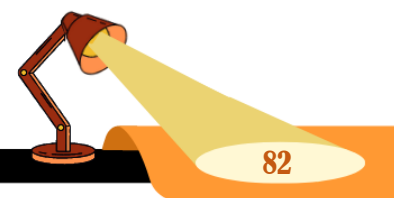

відкритого, нескінченного процесу, що потребує постійного переосмислення. Таким чином Ж. Дерріда [12] підкреслюють, що французька модель була значною мірою натхненна ідеями Ж.-Ж. Руссо [8], для якого загальна воля народу є єдиним легітимним джерелом державної влади. Саме тому французька концепція передбачає більшу централізацію, рівність громадян перед законом та безпосередню участь у формуванні влади. Якщо в США народний суверенітет частково реалізується через представницькі механізми та інституції стримувань, то у Франції він проявляється через революційний мандат, який передбачає право народу радикально змінювати політичний лад.

Порівняльний аналіз також дає можливість побачити глибинну різницю у розумінні самої природи суверенітету. У США народність суверенітету проявляється у визнанні природних прав, обмеженні уряду та децентралізації політичної влади.

Таблиця 1. Порівняльна характеристика закріплення народного суверенітету у ключових актах Американської та Французької революцій

Критерій	Декларація незалежності США (1776) [3]	Конституція США (1787) [2]	Декларація прав людини і громадянина (1789) [1]
Філософська основа	Дж. Локк: природні права, суспільний договір, право на опір тиранії	Локкiанська традиція та конституційний республіканiзм «Федералiстiв»	Ж.-Ж. Руссо: «загальна воля» нації, політична єдність, неподільний суверенітет
Головний акцент	Морально-політичне обґрунтування незалежності, природні права людини	Створення стабільного механізму здійснення влади від імені народу	Проголошення нації верховним джерелом влади та встановлення революційної рівності
Джерело влади	Народ як носій природних прав	Народ як творець Конституції («We the People»)	Нація як колективний суб'єкт суверенітету
Форма реалізації суверенітету	Право народу змінити або скасувати уряд	Представницька демократія, вибори, розподіл влади, стримування і противаги	Пряма участь народу у творенні політичної волі; концепція загальної волі
Тип політичної моделі	Антитиранічна декларація	Помірквана республіка з сильними інституціями	Радикальна революційна демократія
Ставлення до влади	Влада - інструмент для захисту прав, її легітимність залежить від згоди народу	Влада делегована, обмежена Конституцією, підконтрольна народу	Влада є виразником загальної волі нації, унітарна та неподільна

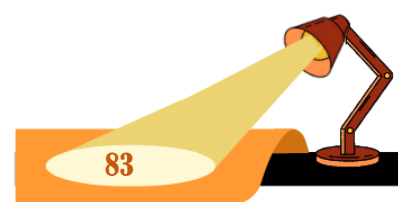
Критерій	Декларація незалежності США (1776) [3]	Конституція США (1787) [2]	Декларація прав людини і громадянина (1789) [1]
Ключові формули тексту	«Згода керованих»; «право народу змінити уряд»	«Ми, народ... встановлюємо Конституцію»	«Джерело будь-якого суверенітету полягає в нації»
Історичне значення	Створює морально-правову доктрину народовладдя	Інституціоналізує народний суверенітет у стійку правову систему	Радикально переосмислює політичний суверенітет як верховенство нації

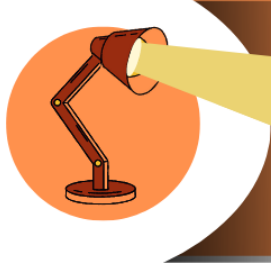
Відмітимо, що американська концепція розглядає народ як множину індивідів, які укладають конституційний договір. У Франції ж народний суверенітет набуває характеру політичної єдності нації, де загальна воля стоїть вище за індивідуальні інтереси. Іншими словами, американська революція захищає свободу особи від надмірної влади; французька - створює нову владу, що виступає від імені всього народу та має право на радикальні зміни. Слід відмітити, що такі особливості закріплюються і в правових актах: Конституція США встановлює стабільний механізм представницької демократії, тоді як Декларація 1789 року є насамперед нормативно-ціннісним актом, який визначає принципи політичної реорганізації.

У процесі історичної еволюції особливого значення набуває те, що дві революції, попри відмінність у наголосах та підходах, заклали підвалини сучасного демократичного конституціоналізму. Американська модель документального конституціоналізму демонструє можливість інституційного закріплення народного суверенітету у формі писаної Конституції, яка чітко визначає межі та компетенції органів влади. Французький досвід, натомість, ілюструє, як принцип народного суверенітету може виступати рушійною силою глибинних політичних і соціальних трансформацій, спрямованих на утвердження рівності та справедливості.

Таким чином, у обох випадках концепція народного суверенітету зазнає трансформації: від абстрактної філософської категорії вона переходить у площину фундаментального правового принципу, що визначає нові моделі державності. Це засвідчує, що демократичний конституціоналізм формується не лише як результат теоретичних пошуків, але й як практичний інструмент організації влади та суспільних відносин.

Еволюція концепції народного суверенітету в американському та французькому досвіді засвідчує, що демократична політична думка розвивалася у двох різних, але взаємопов'язаних напрямках. Американська революція заклала інституційні механізми, які забезпечили стабільність і передбачуваність державного устрою, тоді як французька революція надала суверенітету нації

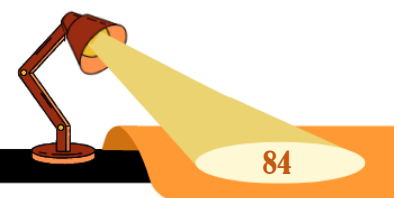

більш радикальне й емоційне забарвлення, перетворивши його на рушійну силу соціальних і політичних трансформацій. Обидва підходи виявилися необхідними для формування сучасної моделі демократії, де поєднуються правові гарантії та ідеали рівності.

Висновки. Узагальнюючи, можна стверджувати, що саме ці революційні акти започаткували традицію конституційного закріплення народного суверенітету як фундаментального принципу державності. Вони визначили рамки легітимності влади, яка може вважатися правомірною лише тоді, коли походить від народу та спрямована на захист його прав і свобод. Таким чином, американський і французький досвід став основою модерного конституціоналізму, що й сьогодні формує концептуальні засади демократичних систем у світі.

Література:

1. Конституція США 1787 року. *The Constitution of the United States (1787)*. National Archives. URL: <https://www.archives.gov/founding-docs/constitution> (дата завернення 29.11.2025)
2. Declaration of the Rights of Man and of the Citizen (1789). *The Avalon Project*. Yale Law School. URL: https://avalon.law.yale.edu/18th_century/rightsof.asp (дата завернення 29.11.2025)
3. Декларація незалежності США URL: <https://archive.khpg.org/osvita/index.php?do=print&id=946555693> (переклад українською мовою, дата звернення 25.11.2025)
4. Friedrich C. J. *Constitutional Government and Democracy: Theory and Practice in Europe and America*. 4th ed. Waltham, Mass.: Blaisdell Publishing Company, 1968. XXIII, 728 p.
5. Hamilton A. *The Federalist No. 70. The Federalist Papers*. 1788. (Офіційні електронні версії: National Archives, Library of Congress, Avalon Project.)
6. Локк Дж. *Два трактати про правління* / пер. з англ. П. Содомора. Київ: Наш Формат, 2020. 312с. URL: <https://nashformat.ua/pdf-preview/dva-traktaty-pro-pravlinnya-709359> (дата завернення 29.11.2025)
7. Madison J. *The Federalist No. 51. The Federalist Papers*. 1788. (Офіційні електронні версії: National Archives, Library of Congress, Avalon Project.)
8. Руссо Ж.-Ж. *Про суспільну угоду, або Принципи політичного права* / пер. з фр. та ком. О. Хома. Київ: Port-Royal, 2001. 349 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Russo_ZhanZhak/Pro_suspilnu_uhodu_abo_pryntsypy_politychnoho_prava/ (дата завернення 29.11.2025)
9. The Constitution of the United States (1787). *National Archives*. URL: <https://www.archives.gov/founding-docs/constitution>
10. The Declaration of Independence (1776). *National Archives*. URL: <https://www.archives.gov/founding-docs/declaration> (дата завернення 29.11.2025)
11. Wood G. S. *The Creation of the American Republic, 1776–1787*. Chapel Hill: University of North Carolina Press for the Institute of Early American History and Culture, 1969. XIV, 653 p. URL: <https://archive.org/details/creationofameric0000wood>(дата завернення 29.11.2025)
12. Derrida J. *Rogues: Two Essays on Reason* / trans. P.-A. Brault, M. Naas. Stanford, CA: Stanford University Press, 2005. 175 p. URL: <https://www.sup.org/books/title/?id=2021> (дата завернення 29.11.2025)
13. Богів Я. Методологічні підходи у дослідженні проблеми народного суверенітету. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Юридичні науки». №3(27) 2020. С.212-223
14. Щербанюк О. В. Народний суверенітет у теорії політико-правових вчень: історична школа: монографія. Книга I. К.: Логос, 2013. 182 с.

References:

1. Konstytutsiia SShA 1787 roku. The Constitution of the United States (1787). [The Constitution of the United States]. *National Archives*. URL: <https://www.archives.gov/founding-docs/constitution> (data zavernennia 29.11.2025) [in Ukrainian].
2. Declaration of the Rights of Man and of the Citizen (1789). [Declaration of the Rights of Man and of the Citizen]. The Avalon Project. Yale Law School. URL: https://avalon.law.yale.edu/18th_century/rightsof.asp (data zavernennia 29.11.2025) [in Ukrainian].
3. Deklaratsiia nezalezhnosti SShA. [Deklaratsiia nezalezhnosti SShA]. URL: <https://archive.khpg.org/osvita/index.php?do=print&id=946555693> (pereklad ukrainskoiu movoiu, data zvernennia 25.11.2025)
4. Friedrich C. J. Constitutional Government and Democracy: Theory and Practice in Europe and America. [Constitutional Government and Democracy: Theory and Practice in Europe and America]. 4th ed. Waltham, Mass.: Blaisdell Publishing Company, 1968. XXIII, 728 p.
5. Hamilton A. The Federalist No. 70. The Federalist Papers. 1788. [The Federalist No. 70.] (Ofitsiini elektronni versii: National Archives, Library of Congress, Avalon Project.)
6. Lokk Dzh. Dva traktaty pro pravlinnia [Two Treatises of Government]/ per. z anhl. P. Sodomora. Kyiv: Nash Format, 2020. 312s. URL: <https://nashformat.ua/pdf-preview/dva-traktaty-pro-pravlinnya-709359> (data zavernennia 29.11.2025) [in Ukrainian].
7. Madison J. The Federalist No. 51. [The Federalist No. 51]. The Federalist Papers. 1788. (Ofitsiini elektronni versii: National Archives, Library of Congress, Avalon Project.)
8. Russo Zh.-Zh. Pro suspilnu uhodu, abo Pryntsypy politychnoho prava [The Social Contract, or Principles of Political Right] / per. z fr. ta kom. O. Khoma. Kyiv: Port-Royal, 2001. 349 s. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Russo_ZhanZhak/Pro_suspilnu_uhodu_abo_pryntsypy_politychnoho_prava/ (data zavernennia 29.11.2025) [in Ukrainian].
9. The Constitution of the United States (1787). [The Constitution of the United States] *National Archives*. URL: <https://www.archives.gov/founding-docs/constitution>
10. The Declaration of Independence (1776). [The Declaration of Independence]. *National Archives*. URL: <https://www.archives.gov/founding-docs/declaration> (data zavernennia 29.11.2025)
11. Wood G. S. The Creation of the American Republic, 1776–1787. [The Creation of the American Republic, 1776–1787]. Chapel Hill: University of North Carolina Press for the Institute of Early American History and Culture, 1969. XIV, 653 p. URL: [https://archive.org/details/creationofameric0000wood\(data_zavernennia_29.11.2025\)](https://archive.org/details/creationofameric0000wood/data_zavernennia_29.11.2025)
12. Derrida J. Rogues: Two Essays on Reason / trans. P.-A. Brault, M. Naas. Stanford, CA: Stanford University Press, 2005. 175 p. URL: <https://www.sup.org/books/title/?id=2021> (data zavernennia 29.11.2025)
13. Bohiv Ya. Metodolohichni pidkhody u doslidzhenni problemy narodnoho suverenitetu. [Methodological Approaches in the Study of the Problem of Popular Sovereignty] *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhniky»*. Seriia «Yurydychni nauky». №3(27) 2020. S.212-223 [in Ukrainian].
14. Shcherbaniuk O. V. Narodnyi suverenitet u teorii polityko-pravovykh vchen: istorychna shkola: monohrafiia. Knyha I. [Popular Sovereignty in the Theory of Political and Legal Doctrines: The Historical School]. K.: Lohos, 2013. 182 s. [in Ukrainian].

